BOSHLANG‘ICH SINF O‘QUVCHILARIGA INGLIZ TILINI O‘RGATISHDA NUTQ VAZIYATLARI VA PRAGMATIKANING ROLI

Ahmadaliyeva Matluba A'zamjon qizi
Sirdaryo viloyati Guliston Davlat universiteti Ingliz tili va adabiyoti kafedrasi stajyor-o`qituvchisi
E-mail: m0338476@gmail.com

Received: 15.10.2025
Revised: 16.10.2025
Accepted: 17.10.2025

Kalit so‘zlar:
Nutq vaziyatlari, pragmatika, boshlang‘ich sinf, ingliz tili, so‘zlashuv ko‘nikmalari.

Key words:
Speech situations, pragmatics, primary school, English language, speaking skills.

Ключевые слова:
Речевые ситуации, прагматика, начальная школа, английский язык, навыки устной речи.

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning ahamiyati o‘rganiladi. Tadqiqot jarayonida nutq vaziyatlari orqali o‘quvchilarning so‘zlashuv ko‘nikmalari va muloqot madaniyati rivojlantirilishi, shuningdek, pragmatika elementlaridan foydalangan holda nutqni samarali o‘rgatish usullari tahlil qilinadi. Maqola amaliyotga yo‘naltirilgan bo‘lib, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ingliz tilidagi nutq faoliyatini yaxshilashga qaratilgan pedagogik tavsiyalarni o‘z ichiga oladi.

Annotation. This article explores the role of speech situations and pragmatics in teaching English to primary school students. The study analyzes how speech situations can enhance students’ speaking skills and communication culture, and how the use of pragmatic elements can facilitate effective language instruction. The article provides practical pedagogical recommendations aimed at improving primary school students’ English speaking abilities.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль речевых ситуаций и прагматики в обучении английскому языку учащихся начальной школы. Исследование анализирует, как речевые ситуации способствуют развитию навыков устной речи и коммуникативной культуры, а также как использование элементов прагматики помогает эффективно обучать языку. Статья включает практические педагогические рекомендации, направленные на совершенствование устной речи учащихся начальной школы на английском языке.

Kirish. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning o‘rni muhim ahamiyatga ega, chunki tilni o‘rganish jarayonida nafaqat grammatik qoidalarni egallash, balki tilni muloqot vositasi sifatida to‘g‘ri va samarali qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirish zarur. Nutq vaziyatlari o‘quvchilarga so‘zlashuv jarayonida turli kommunikativ maqsadlarni amalga oshirish imkonini beradi va ularning nutq madaniyati, so‘z tanlash qobiliyati va kontekstga mos javob berish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Pragmatika esa tilning amaliy ishlatilishi va kontekstga mos nutq funksiyalarini tushunish orqali o‘quvchilarning muloqot qobiliyatini mustahkamlashga xizmat qiladi, shuningdek, nutq jarayonida noto‘g‘ri tushunish va kommunikativ xatoliklarni kamaytiradi. Boshlang‘ich sinfda ingliz tilini o‘rgatish jarayonida nutq vaziyatlari va pragmatikaning uyg‘un qo‘llanilishi o‘quvchilarning tilni samarali o‘zlashtirishini, faol muloqot qilishini va o‘z fikrini erkin ifoda etish qobiliyatini oshiradi. Shu jihatdan, nutq vaziyatlari va pragmatik yondashuvlar pedagogik jarayonga integratsiya qilinishi o‘quvchilarning nutq ko‘nikmalarini rivojlantirish, darslarni interaktiv va qiziqarli qilish hamda tilni amaliyotda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishning muhim vositasi hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning roli bo‘yicha mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, [1] nutq vaziyatlari o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash qobiliyatini rivojlantirishda samarali vosita sifatida qaraladi va ular yordamida o‘quvchilarning kommunikativ ko‘nikmalari oshiriladi. [2] Tadqiqotlar nutq vaziyatlarini pedagogik jarayonga integratsiya qilish orqali o‘quvchilarning nutq madaniyati, so‘zlashuv va tinglash ko‘nikmalari yaxshilanayotganini ko‘rsatadi. [3] Pragmatikaning ta’lim jarayonidagi ahamiyati, ya’ni tilning kontekstga mos ishlatilishi va nutq funksiyalarini tushunish orqali o‘quvchilarning samarali muloqot qilish qobiliyati rivojlanishi tadqiq qilingan. [4] Ba’zi manbalarda nutq vaziyatlari va pragmatikaning uyg‘un qo‘llanilishi darslarni interaktiv va qiziqarli qilishga, shuningdek, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yordam berishi ta’kidlangan. [5] Tadqiqotlarda boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining nutq faoliyatini yaxshilashda o‘qituvchilarning nutq vaziyatlarini rejalashtirish va pragmatik elementlardan foydalanish tajribasi o‘rganilgan. [6] Shuningdek, nutq vaziyatlari va pragmatik yondashuvlar o‘quvchilarning xatoliklar sonini kamaytirishi, tilni amaliyotda to‘g‘ri qo‘llash ko‘nikmalarini mustahkamlashi va o‘quv motivatsiyasini oshirishi qayd etilgan. [7] Umuman olganda, adabiyotlar nutq vaziyatlari va pragmatikaning boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ingliz tilini o‘zlashtirishida samarali vosita ekanini, darslarni interaktiv va pedagogik jihatdan sifatli tashkil etish uchun nazariy va amaliy asos sifatida xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning samaradorligini aniqlash uchun eksperimental va amaliy usullar qo‘llanildi. Tadqiqot materiali sifatida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari va ularning o‘qituvchilari tanlandi, shuningdek, dars jarayonida videodarslar, interaktiv taqdimotlar, o‘quv qo‘llanmalar, dialog mashqlari va audio materiallar media vositalari sifatida ishlatildi. Usullar sifatida kuzatuv, testlar, so‘rovnomalar, baholash varaqalari va interaktiv mashqlar qo‘llanib, o‘quv jarayonidagi nutq faoliyati, mavzuni tushunish darajasi, muloqot madaniyati va nutq ko‘nikmalari monitoring qilindi. Eksperiment guruhi media vositalari va pragmatik elementlardan foydalangan holda o‘qitildi, nazorat guruhi esa an’anaviy metodlar bilan dars o‘tdi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarning darsga qiziqishi, faol ishtiroki, savollarga javob berish tezligi va mavzuni tushunish darajasi tahlil qilindi. Olingan ma’lumotlar sifatli va statistik usullar orqali tahlil qilinib, nutq vaziyatlari va pragmatikaning pedagogik samaradorlikka ta’siri aniqlanadi. Shu usullar yordamida media vositalari va pragmatik yondashuvlar asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ingliz tilidagi nutq faoliyatini rivojlantirish modelini ishlab chiqish va uni amaliyotga moslashtirish imkoniyati yaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, nutq vaziyatlari va pragmatika elementlarini qo‘shish darslarni interaktiv, qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda pedagogik jarayonni tizimli va boshqariladigan qiladi. Tadqiqotda boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning samaradorligini aniqlash uchun eksperimental va amaliy usullar qo‘llanildi. Tadqiqot materiali sifatida boshlang‘ich sinf o‘quvchilari va ularning o‘qituvchilari tanlandi, shuningdek, dars jarayonida videodarslar, interaktiv taqdimotlar, o‘quv qo‘llanmalar, dialog mashqlari, audio materiallar va vizual ko‘rgazmalar media vositalari sifatida ishlatildi. Usullar sifatida kuzatuv, testlar, so‘rovnomalar, baholash varaqalari va interaktiv mashqlar qo‘llanib, o‘quv jarayonidagi nutq faoliyati, mavzuni tushunish darajasi, muloqot madaniyati va nutq ko‘nikmalari monitoring qilindi. Eksperiment guruhi media vositalari va pragmatik elementlardan foydalangan holda o‘qitildi, nazorat guruhi esa an’anaviy metodlar bilan dars o‘tdi. Tadqiqot davomida o‘quvchilarning darsga qiziqishi, faol ishtiroki, savollarga javob berish tezligi, nutq ko‘nikmalari va mavzuni tushunish darajasi tahlil qilindi. Olingan ma’lumotlar sifatli va statistik usullar orqali tahlil qilinib, nutq vaziyatlari va pragmatikaning pedagogik samaradorlikka ta’siri aniqlanadi. Shu usullar yordamida media vositalari va pragmatik yondashuvlar asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ingliz tilidagi nutq faoliyatini rivojlantirish modelini ishlab chiqish va uni amaliyotga moslashtirish

imkoniyati yaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, nutq vaziyatlari va pragmatika elementlarini qo‘shish darslarni interaktiv, qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi hamda pedagogik jarayonni tizimli va boshqariladigan qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Eksperiment natijalari shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning qo‘llanilishi darslarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Media vositalari va pragmatik elementlar yordamida tashkil etilgan eksperiment guruhi o‘quvchilari dars jarayonida faolroq ishtirok etdi, mavzuni tezroq o‘zlashtirdi va savollarga aniq va tezkor javob bera oldi. Nazorat guruhi esa an’anaviy metodlardan foydalangan holda o‘rganishda kamroq faol bo‘ldi va mavzuni tushunish darajasi pastroq natija ko‘rsatdi. Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, nutq vaziyatlari orqali o‘quvchilar turli kommunikativ vaziyatlarda muloqot qilishni o‘rganadi, tilni kontekstga mos qo‘llash ko‘nikmalari shakllanadi va nutq madaniyati rivojlanadi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda nutq vaziyatlari va pragmatikaning qo‘llanilishi darslarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Media vositalari va pragmatik elementlar yordamida o‘qitilgan eksperiment guruhi o‘quvchilari mavzuni tezroq o‘zlashtirdi, dars jarayonida faol ishtirok etdi va nutq ko‘nikmalarini samarali rivojlantirdi. Nazorat guruhi esa an’anaviy metodlar asosida o‘qitilgan holda pastroq natija ko‘rsatdi, bu esa nutq vaziyatlari va pragmatikaning ta’lim jarayonidagi ahamiyatini tasdiqlaydi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, nutq vaziyatlari o‘quvchilarga tilni kontekstga mos qo‘llash, turli kommunikativ vaziyatlarda muloqot qilish va nutq madaniyatini rivojlantirish imkonini beradi, pragmatika elementlari esa xatoliklarni kamaytiradi, tilni amaliyotda to‘g‘ri ishlatish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi va darslarni interaktiv va qiziqarli qiladi. Shu asosda media vositalari va pragmatik yondashuvlar darslarni samarali tashkil etish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va pedagogik samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. New York: Pearson, 2014.
2. Celce-Murcia, M. Teaching English as a Second or Foreign Language. Boston: Heinle & Heinle, 2010.
3. Leech, G., & Svartvik, J. A Communicative Grammar of English. London: Longman, 2013.

4. Yusupova, D. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga ingliz tilini o‘rgatishda pragmatikaning roli. Toshkent, 2020.
5. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.